

SUGESTIVNE KNJIŽEVNOPOVIJESNE I ESEJISTIČKE TEME

Božo Milačić: *Hrvatske književne teme*

"Hrvatske književne teme" Bože Milačića objavljena je u izdanju biblioteke *Istraživanja* u Osijeku, u studenome 2010. godine. Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta *Kulture u doticaju: stoljetni hrvatski i crnogorski književni identiteti*. Ovaj projekt, čiji je glavni nositelj prof. dr. sc. Milorad Nikčević, već petnaest godina uspješno radi na zbližavanju hrvatske i crnogorske kulture. Upravo je jačanje veza između hrvatskih i crnogorskih književnih ličnosti, pojava i djela cilj ove knjige. Također, ova knjiga pokušava i ispraviti nepravdu – naime, Božo Milačić, iako vrstan književnik, književni teoretičar i književni kritičar, često je bio zanemaren. Zato je priređivač, dr. sc. Jakov Sabljčić, Milačićevoj kritičko-esejističkoj produkciji pristupio vješto, odabравši njegove *hrvatske književne teme*, o čemu progovara u svojoj Uvodnoj riječi:

Kritičarski rad Milačić je započeo i završio hrvatskim temama. Kada se pojavio kao kritičar i esejist, svoje prve radove posvetio je, primjerice, Vladimiru Nazoru, Augustu Cesarcu i Milanu Marjanoviću. Zalazak njegova stvarateljskoga djelovanja obilježen je tekstovima posvećenima Dobriši Cesa-riću, Ivanu Goranu Kovačiću i Tinu Ujeviću. Znakovito je da od četiri stotine u periodici objavljenih radova Bože Milačića njih stotinjak pripada spomenutom tematskom krugu.

Božo Milačić (1920.-1974.) rođen je u Brskutu (Podgorica), a umro je u Zagrebu. Srednju školu završio je u

Mostaru, a Filozofski fakultet u Zagrebu, gdje je i proveo najveći dio života. Bio je urednik Radio-Zagreba, kulturne rubrike Vjesnika i Televizije Zagreb. Pisao je poeziju, prozu, putopisne i dramske tekstove, brojne kritike i eseje. Za njegova života, objavljene su mu dvije knjige eseja, posvećenih pojedinim suvremenim književnicima – *Suze i zvijezde: književni razgovori* (1956.) i *Vrijeme i poezija* (1961.). Posthumno je objavljena knjiga *Crnogorske književne teme* (1979., uredio Branko Banjević), koja sadrži Milačićeve članke i eseje vezane uz književnost Crne Gore, pa se, prema uvodnim riječima priređivača, ova knjiga može smatrati pandanom tog izdanja s tom razlikom što su se sličnim pristupom na istom mjestu nastojali okupiti radovi usmjereni isključivo na hrvatske pisce". Milačićeve hrvatske književne teme podijeljene su u sedam kategorija: studije, eseji, predgovori, članci, kritike, zapisi i razmišljanja o književnoj kritici.

Prvi dio obuhvaća tri studije, tiskane 1951. i 1952. U zagrebačkom *Studentskom listu: Rad Augusta Cesarca u "Izrazu", Rad Otokara Keršovanija u "Izrazu"* (djelomične studije), dok studiju *Milan Marjanović i neki njegovi pogledi na književnost* donosi u cijelosti.

U drugome dijelu objavljeni su Milačićevi eseji, složeni prema abecednom redu imena autora čijim su djelima posvećeni: "Suze na kamenu" (Mirko Božić), "Skrivena poezija" (Vladan Desnica), "Mrtvi žive u na-

ma" (Jure Kaštelan), "Lice u sjeni" (Vesna Parun), "Ostvarenje i obećanje" (Dušanka Popović-Dorofejeva), "Samotniku misli i riječi" (Stanislav Šimić), "Čežnje i varke" (Tin Ujević) i "Živa riječ Vidrićeva" (Vladimir Vidrić). Posljednji se esej, "Savremena hrvatska proza i poezija", sadržajno izdvaja, jer u njemu Milačić donosi pregled pojava u hrvatskoj književnosti između 1945. i 1955.

Treći dio obuhvaća predgovore djelima pojedinih književnika, također abecednim redom: "Iskonska čakavska riječ" (Marin Franičević), "Kao izvori svome moru" (Jure Kaštelan), "Od tuge biserje" (Ivan Goran Kovačić), "Predgovor knjizi 'Koštane zvijezde'" (Ranko Marinković), "Predgovor knjizi Izbor" (Ivan Mažuranić), "Oči čovjekove" (Vladimir Popović), "Predgovor knjizi 'Sto vukova'" (Grigor Vitez). Zapaža se dvojakost predgovora: oni posvećeni Augustu Cesarcu, Ivanu Mažuraniću, Ranku Marinkoviću i Grigoru Vitezu Milačić je napisao za lektirna izdanja, dok su predgovori preuzeti iz knjige "Riječ i svjetlost" posvećeni poemama: "Govorenje Mikule Trudnjega" Marina Franičevića, "Tifusari" Jure Kašte-lana, "Jama" Ivana Gorana Kovačića i "Oči" Vladimira Popovića.

U četvrtome su dijelu Milačićevi članci koje je objavljivao u *Vjesniku*: "Dobitnik Nazorove nagrade (Vesna Parun: *Sad me privlači drugi vid života*)", dva posvećena Augustu Cesarcu – "Nad otvorenim grobom" i "Jedno pismo i jedna pjesma (uz dosad neobjavljenu pjesmu iz književne ostavštine Augusta Cesarca)", zatim "Nazorova partizanska riječ (uz dvanaestu godišnjicu smrti pjesnika-borca, prvog predsjednika ZAVNOH-a i Pre-

zidijuma Sabora NR Hrvatske)", "Pretočena riječ Goranova (prijevodi i prevodioci Jame)", "Trenutak (povodom 50. g. rođenja Ivana Gorana Kovačića)", "Još su treperile ptice" (također posvećen Goranovoj "Jami"), "Nobelovac (uz dodjelu Nobelove nagrade Ivi Andriću)", "O stvarih našega knjiženstva", "Tminosječa i graditelj (uz jubilej Miroslava Krleže)", "Povodom 60. godišnjice rođenja Frana Alfirevića", "Uz jubilej: 125 godina od rođenja Augusta Šenoe", "Drugovanje sa životom (u znak sjećanja na preminulog književnika Danka Anđelinovića)", "Sa zastavom Republike (o našoj rodoljubivoj poeziji)" i "Jubileji".

U petome su dijelu Milačićeve književne kritike, okupljene prema redu objavljivanja: "Hrvatska književna kritika od Vraza do Markovića", "Od nemira do smirenja (marginalije uz Cesaricevu knjigu 'Izabrane pjesme' u izdanju Matice hrvatske)", "Šibenski 'Književnik'", "Cjelovito djelo (uz treći dio romana 'Banket u Blitvi' Miroslava Krleže)", "Autentično svjedočanstvo (uz knjigu Augusta Cesarca 'Španjolski susreti' (...))", "Start i pristizanje cilju" (uz zbirke pjesama Slavka Mihalića i Marije Novaković, "Hrabrost i tragika" (uz roman Jure Franičevića "Zvoni na nebo"), "Pet pjesama Vesne Parun" (*Lice u sjeni, Masline, šipak i oblaci, Bajka o jeseni, Trinaest tuga niz vodu Koranu, Mi i sunce*), "Jedna Tadijanovićeve pjesma" (Milačić se bavi Tadijanovićevom pjesmom *Stihovi o psu na grobljanskim vratima i o drugome*) i "Lirske slike i male istine (Vjekoslav Majer: *Život puža. Dnevnik Očenaška*. (...))".

Šesto poglavlje obuhvaća zapise o pojedinim književnicima: "Pod Uč-

kom" (Drago Gervais), "Srebro zavičaja (čitajući nepoznata Goranova pisma)" - o Ivanu Goranu Kovačiću, "Zapis o Cesariću (uz šezdesetu godišnjicu pjesnikova života)", "Neočekivane odsutnosti i tišine Dobriše Cesarića", "Zapisi iz Nečujma" (Marko Marulić) te "Tražila sam tajnu svake riječi..." i "Radost stvaranja" (Ivo Andrić).

Sedmo poglavlje posvećeno je Milačićevim promišljanjima o književnosti i književnoj kritici: "Mjesto književne kritike – književna politika", "Život je pjesma", "Za piscem ili kritikom", "Ogledalo naše zemlje (umjetnici i novi Ustav)", "O kritici i kritičarima", "O recenziji, kakva je i kakva bi trebala da bude", i "Trenutak" (o recenziji). U svojoj uvodnoj riječi, priređivač čitatelju približava Milačićevo poimanje književne kritike:

Idealne kritike nema. Piše je realan kritičar. No, ako nema idealne nema ima prave kritike koja je veoma rijetka samo zato što je stvaralaštvo. Takva je kritika najbliže poeziji, u svojim najsvjetlijim trenucima pretvara se u poeziju i traje. Neuhvatljiva je i slobodna. Ne može se definisati ni kao poezija, iako za nju, ponajviše od svih književnih vrsta i rodova, vrijedi znatan broj ustaljenih zakona koji je uslovljavaju i na koje svaki kritičar mora računati. Ne priznaje ni formule, jer formule sputavaju, pojednostavljuju, vulgarizuju čim se jave uz umjetnost, a za mene je kritika u svom punom značenju – *umjetnost*.

Poetska je interpretacija, ističe priređivač, "karakteristika koja kao provodna nit prožima sve njegove članke, zapise, eseje i prikaze", o čemu razmišlja i akademik Radoslav Rotković: "Milačić nije prvenstveno teoretičar,

ali ne zato što to ne bi mogao već zato što neće. On je stvaralac, pjesnik, dramski pisac, esejista koji nastoji da shvati drugog stvaraoca. Zato, iako se bavi analizom, njeguje stil poetske interpretacije." Poetska interpretacija, iskreno promišljanje o značajnim hrvatskim piscima i njihovim djelima, kao i kritiziranje književne kritike, potvrđuju Milačića kao iznimno značajnog književnika. Također, Milačić će ostati zapamćen i kao crnogorski pisac koji je, baveći se *hrvatskim književnim temama*, hrvatskoj književnosti podario vrijedna djela, i time međusobno prožeo ove dvije kulture.

Ana Bede, prof.
hrvatskog jezika i književnosti i
engleskog jezika i književnosti
Osijek